

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő: ÓZER ZSIGMOND.

Megjelen **havonként** egyszer. — Kiadja az „**Orsz. magy. izr. tanító-egyesület**”. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre **2** frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak **Tolnai J. Béla** egyleti pénztároshoz VII., Óvoda-utca 5. szám alá küldendők. — Szerkesztői iroda: VII., Klauzál-utca 4. sz.

Tartalom: Friedmann Mór. — Neveléstani alapelvek a biblia és a talmudban. Irta: **Singer Izráel**. — Az erkölcsi érzék fejlődése a gyermeknél, pedagogiqueból fordította: **Stern Mór**. — Rabbi és iskola. Irta: A. S. — Helyzetünk. Irta: **Hegy Ignác**. — Levél a szerkesztőhöz. Irta: X. — A bácsi kör közgyűlése Szabadkán. Irta: **Gerlőczy Gyula**. — Iskolai értesítők. Ismerteti: M. — Irodalom. — Egyleti élet; gyűjtés-kimutatás és tagdíj-nyugtázás. — Vegyesek. — Hirdetések.

FRIEDMANN MÓR,

tanár, a pesti izr. hitközség főkántora.

El voltunk készülve halálára; a megtört aggastyán roskadozó alakja, bágyadt szemei, mikben az egykori szellemi erőnek gyöngye visszénye ragyogott már csupán, előre sejtették velünk a vészt, minek mihamar be kellett következnie; s ma már a szomorú és megdőböntő való előtt állunk; a főváros s vele együtt az ország zsidósága, melynek egyik kiváló díszkezsége volt, ~~elborult szíve~~ áll ravatala előtt s az általa istápoltt és pártfogott intézmények részéről gyászlobogó hirdeti Friedmann Mór elhunytát.

A pesti zsidó nagyhitközség 1852-ben hívta meg Friedmann főkántorának, ki ily minőségben csaknem 4 évtizeden át működött. Mint az első magyar ajkú és magyar érzelmű főkántor, minden tehetségét és munkásságát hivatalának szentelte. A zsidó-magyar egyházi énekek, miknek ő első megszénésítője volt, jobbadán neki köszönhetik létezésüket s így mondhatni, ő volt úttörője annak a mozgalomnak, mely e téren napjainkban megindult.

Ha ünnepeinkkor fenséges és magasztos dalait megzendülni halljuk, ha azok szárnyain felemelkedünk a Mindenható közelébe, s ha végül zengzetes hazai nyelvünk búbjos dallamai csendülnek meg fülünkben, önkéntelenül is meghajlunk érdemei előtt, s ha egyébbel nem, legalább őszinte ragaszkodással és tisztelettel viszonzozzuk a buzgóságot, mit a hazai zsidóság megmagyarosítása és felekezeti liturgiánk érdekében kifejtett.

S valljuk meg, ő ezt a ragaszkodást és tiszteletet nemcsak ily módon érdemelte ki. Mint számos közhasznú és jótékony egyesületnek részint pártoló, részint rendes tagja, a közéletben is jelentős szerepet vitt. De ő mindezek dacára mindvégig megmaradt egyszerű erkölcsiben. Rokonszenves, megnyerő, áldozatra kész férfiú volt, kinek ajtaján a szegény és ügyefogyott sohasem lépett ki üresen. Önzetlen jellemével nem fért meg az a szűkkeblű gondolkozásmód, mely korunk társadalmát jellemzi. Áldozott ott, hol szükség volt reá s ha egyébbel nem, legalább jó tanácsal segítette a hozzá folyamodókat.

Egyesületünk is javarészt néki köszöni fennállását. A 70-es években, egyesületünk megalakulta után, midőn az adminisztratív ügyek rendezése körül a kezdet visszariasztó nehézségeivel kellett megküzdenünk. Friedmann Mór, ki egykori tanító léte re egyesületünk alelnöke volt, szokatlan buzgalmat fejtett ki annak érdekében.

Rövid idő alatt csaknem 100 rendes és 40 pártoló tagot nyert meg egyesületünknek; azonfelül azt gyűjtéseivel anyagilag is lámogatta. Fáradságot nem ismerő buzgalommal egyesületünknek határozott jelleget adott s így megvalósította az eszmét, mit az céljául maga elé tűzött.

S most ennek a lankadatlan munkásságnak fejében illeszszünk mi is egy levélkét abba a koszorúba, melylyel az elismerés és a hála adóz emlékének. Vigasztaljon meg bennünket fájdalomunkban az a boldogító tudat, hogy a halál nem volt képes őt tőlünk elragadni: szelleme köztünk él, neve pedig az egész hazai zsidóság szívében.

Neveléstani alapelvek a biblia és a talmudban

Irta: **Singer Izrael, S.-A.** Ujhely.

Utánpótlás tilos.

A biblia és talmud iránt táplált balvélemények közé tartozik az is, hogy semmi, vagy csak nagyon kevés neveléstani elvet tartalmaznak, a miért mi zsidók kénytelenek vagyunk azokat más vallásnak irataiból meríteni. Szintugy állítják, hogy a régi zsidónevelési módok a modern nevelés céljaira minden paedagógiai alap, s elérésére szükséges eszközök nélkül szükölködnek; és azért azzal szakítani kell, a mit számos szülő tényleg meg is tesz. Jelen dolgozatunkban ki fogjuk mutatni rövid vázlatokban, hogy a modern paedagógia alapelvei már a biblia s talmudban találhatók, melyek bizonyára idősebbek az összes ismeretes neveléstanoknál, s így bebizonyítjuk, hogy a talmudon s biblián alapuló ősi nevelési rendszerünk a modern paedagógiával megegyező elveken alapult. Mielőtt ezt bizonyítani akarnók, czélszerűnek tartjuk a következő kérdéseket feltenni, melyekre sorrend szerint fogjuk a feleleteket megadni:

- I. Miben áll egy értelmes gyermeknevelés lényege?
- II. Hányféle legyen a nevelés?
- III. Mikor kezdődjék s mikor végződjen a nevelés?
- IV. Melyek a tulajdonképeni nevelőintézetek és kik a nevelők?
- V. Mi legyen célunk a nevelésben?
- VI. Mily eszközökkel kell élnünk a célok elérésére?

Felelet az I. kérdésre.

Az észszerű nevelés lényege a nevelőnek azon buzgó törekvésében áll, hogy a gyermeknek vele született testi és lelki képességét harmonikusan öntudatra hozza és kifejleszse; továbbá, hogy a gyermeket oktatás és szoktatás által képessé tegye, hogy később észszerűen használhassa összes testi és lelki tehetségét, s hogy önmagát nevelhesse.

1. „Neveld a gyermeket képessége szerint; öreg korában sem távozik el tőle.“ Sal. Péld. 22. 6.

2. „A nevelés az emberben rejlő és ellakart képességekre hat, a nevelés nagyszerű felfedezésekre jut“: „Omon mechusza, omon mutzna, omon rabza“. Midr. rab. Gen. 1. 1.

A mint a természetben nincsen abszolút rossz, hiszen a mérges növények s állatok bizonyos alkalmakkor és megfelelő mértékben szükségesek s hasznosak, épen ugy a gyermekeknek összes veleszületett képességei jók és szükségesek, hogy tökéletes emberré válhasson. Csakhogy a különböző, néha ellentétes képességek, megfelelő bánásmódot és kifejlesztést igényelnek.

Igy pl. a képességek, a tevékenységre és nyugalomra, a takarékosagra és bőkezűsége, a jószívűsége és keményszívűsége, ámbár ezek ellentétesek, mégis szükséges azoknak felhasználása a különböző körülmények közt vallás-erkölcsi célokra.

3. „S Isten látta, hogy mindent, a mit elkészített és ime, nagyon jó volt.“ Gen. 1. 31.

4. „Mindent jól teremtett Isten a maga idejére.“ Koh. 3. 11.

5. „Egy ország üdve összeségében van.“ U. o. 11. V.

6. „A lélek a gyermekben Istentől való, tehát tiszta, mint Isten (mert Isten képmására teremtette az embert, Gen. 1. 17.) s azért abszolút rosszra nem képes.“ (Ber. 5. Sab. 152.)

Az érzéki képességeknek is helyesen felhasználva vallás-erkölcsi céljuk van. Azért nem szabad azokat a gyermekben teljesen elnyomni, sem nem szabad folyást engedni, mert az elkényeztető nevelés lenne, hanem fékezni kell azokat.

7. „Ki testét sanyargatja, zsarnok az.“ Sal. péld. 11. 17.

8. „Ki fiát ifjúságában elkényezteti, szenvedéseit szaporítja.“ Ben-Sirah péld. 30. 7.

9. „Az ember szenvedélye rosszra irányul ifjúsága óta.“ Gen. 8. 13.

10. „Bizony, ha jó akarsz lenni, felemelkedel, ha nem — a vétek hever ajtódnál, utánaad van vágyódása, de te emelkedhetsz felette.“ Gen. 4. 7.

A két említett bibliai vers, t. i. az Isten képmásáról és a szabad akaratról szóló tanok a modern paedagógiának fölötté fontos alapelvei.

De ha a gyermek képessége épenséggel nincs kifejlesztve, akkor az ember durva és neveletlen marad; ha nincsen helyes arányban kifejlesztve, akkor hiányos nevelésben részesült, és ha hamis irányt nyer, akkor rosszul neveltetett. A nevelésben az arany középut tartandó szem előtt, a túlságos szigor és a túlságos engedékenység ártalmasok.

11. „Hidegség és forróság a balga utja.“ Sal. péld. 22. 5.

12.—14. A gyermek képességeinek kifejlesztése alkalmas eszköz, hogy gyakran beszélgessenek vele: kérdéseket intézzenek hozzá s kérdéseire barátságosan feleljenek. A szentírás ismételten parancsolja, hogy a szülők feleljenek a gyermeknek és beszélgessenek vele az isteni tanról. (Ex. 12. 26.; 13. 14.; Deuter. 6. 7. és 11. 19.)

A biblia a legrégibb törvénykönyv, mely a gyermek nevelését s tanítását a szülők szent kötelességévé tette, míg az ókori népek gyermekeiket tisztán háznépük megsaporodása, illetve a haderő megnagyobbodása szempontjából tekintették. Azért volt az alyának teljes rendelkezési joga a gyermek felett s a gyengélkedőt esetleg éhhalálnak tehette ki.

Felelet a II. kérdésre.

A nevelés kiterjed arányosan a testre és lélekre. Egyiket sem szabad elhanyagolni a másik rovására. Csakis mindkettőnek harmonikus gondozása jogosít fel a várakozásra, hogy a gyermek a társadalom hasznos és méltó tagja lesz.

A nevelés pozitív s negatív legyen, azaz: eltávolítandó tőle minden, ami a test- s léleknek árthat, és a mi hasznos, azt tegyük sajátjává, hogy így az egészséges testben tiszta lélek működhessék.

15. „Lelkem sovárog az Örökkévaló udvarai iránt; szívem-lelkem és testem dicsérik az élő Istent.“ Zs 84. 3.

16. „Ha szenved az ember teste, akkor lelke szomorkodik rajta.“ Zsolt. 14. 22. Hiányos tehát az egyoldalú nevelés, mely csak a testre ügyel és pedig vagy túlságosan megkeményíti, vagy túlságosan elkényezteti; szintúgy hiányos a nevelés, mely csak a lelki képességeket veszi tekintetbe és célja: a gyermeket lehetőleg sok tudománnyal tele tölteni, akár az egészség rovására is. Minden egyoldalú nevelés ellenkezik az emberi természettel, s modern paedagogia tanaival és a szentírással.

17. „Ne légy nagyon jó s ne nagyon rossz.“ Koh. 7. 10.

18. „Tudd meg, hogy a mint egy atya nevelje gyermekét, úgy nevel téged az Örökkévaló Istened. Nem a kenyér — a test — végett, hanem Isten szava végett éljen az ember.“ Deuter. 8. 2—4.

19. Az isteni tan nem angyaloknak, hanem embereknek adott. Kid. 54.

Felelet a III. kérdésre.

A nevelés a gyermek születésénél kezdődik, és az „önnevelés“ csak a halállal érjen véget.

Mennél több nyugalmat szerez kis gyermeknél az „engedékenység,“ annál nagyobb lesz majd az aggodalom a nagy gyermektől. Mi fájdalmat érezne az anya, ha az engedékenysége által elkényeztetett gyermeke, később ezt kiáltaná:

20. Miért nem haltam meg az anyaméhben, s ki nem múltam születésemkor. Job. 3. 11.

A sírás és a kézzel-lábbal való mozgása a gyermeknek testrészeinek fejlődésére szükséges. Ez az ő ösztönyszerű testgyakorlata. Ha „kellemetlenség“ miatt sír, jobb korán szoktatni csekély kényelmetlenségekre, hogy később könnyebben viselhessen el esetleg nagyobb kényelmetlenségeket. A mily végtelen nagy az anyák jósága, oly nagy legyen türelme is, hasonlóan az istenséghez; a mint egy talmudtanító nevezte anyját:

21. Midőn Rabbi József anyja közeledését észrevette, felkiáltott. „Engedjétek bejönni a „sechinát“, az isteni szellemet. Kid. 30. A sinai hegyi ki nyilatkozás előtt Isten előbb az asszonyokat és azután szólította meg a férfiakat, mert amazok mint „anyák“ előbb foglalkoznak a gyermekekkel, mint a férfiak. Midr. rabba. Ex. 19. 3.

A gyermek felfogási képességének nagyobbodásával az anya szent kötelessége: vallás-erkölcsi érzetét felkelteni. Ez azáltal történik, ha a gyermek szemét az ég, a nap, hold és csillagok felé, s a növényekre irányítja, ezeket Isten munkájaként feltűnteti, a ki szereti minden gyermekét, s kívánja, hogy mi is szeressünk minden embert. „Vezesd, hű anya gyermekedet Istenhez, a megismerés útján, ez legyen az első és utolsó lépés. (Burnow.) A szegényeknek átnyújtandó alamizsnát gyermekek által nyújtassák át, a miben ő örömet talál.

A gyermekek korán szoktassanak el hazugságtól, esküvéstől, gúnyolódástól és kárörömtől. Ha a gyermeket más gyermek, vagy valami élettelen tárgy megsérti, ne üssük se a gyermeket, se az élettelen tárgyat; mert ezáltal a gyermek bosszú s káröröm érzetét tápláljuk. Végül el ne mulassza az anya reggel, este és evés után imádkoztatni a gyermeket; az imát örömmel mondja el a gyermek, és egész életén át érzi hatását lelkén. Így minden nagyobb fáradság nélkül — hiszen derék anyák nagy fáradságot nem ismernek gyermekük nevelésénél — a vallás-erkölcsi nevelés első alapját megvetette és az atyának egyengeti az utat, aki a gyermek nevelését 4—5 éves korában átveszi, a miről később szólunk. Valóban ily nevelés által az anya a gyermeknek síron túlig terjedő szeretetét, tiszteletét és kegyeletét sokkal inkább biztosítja magának, mintha aggodó gondossággal a gyermek kényelmére vetné ügyét. Ily anyáról szól Salamon. Péld. 31. 28.

22. Gyermekai állnak fel s magasztalják őt, férje dicséri őt.

S egy talmudtanító R. Chaniná anyjáról azt beszéli, hogy kiváló üdeségét 80 éves korában is anyja jó nevelésének köszöni.

A szülei nevelés végén kezdődik az önnevelés, mely a halálig tart.

23. Jól neveltnek tartsd magad haláلودig. Aboth. 2. 5.

Rége az önnevelés többnyire a szülei házban nyert nevelés folytatása volt. De most a társadalmi viszonyok átalakulása s az álműveltségbe vetett bizalom következtében gyakran térnek el egymástól. Mégse szünjenek meg az értelmes szülők, gyermeküknek kötelességszerű vallás-erkölcsi nevelést adni, mert annak jó hatása sohasem marad el.

24. Mit gyermekkorában tanulnak, hasonlít ahhoz, amit uj papirosra írtunk fel. Aboth. 4. 20.

(Folyt. köv.)

IV.

Az erkölcsi érzék fejlődése a gyermeknél.

Önző félelemből vagy természetes tanulékonyaságból eredő erkölcsiség, vagy melyet rokonszenv sugall, ezek képezik a jó és rossz közti megkülönböztetésének első két alapját, miket a gyermeknél tapasztalunk. E két elv versenyt működik egymásra támaszkodva, még mielőtt a gyermek beszélni tudna, a jó és rossz megnevezése hatékonyan fülébe csengne, mielőtt ajkai azokat ismételni, nekik valamely értelmet tulajdonítani képes volna.

A gyermekkorral foglalkozó lélektannak egyik nehézsége abból áll, hogy midőn az általa észlelt kicsiny, bizonytalan, félig öntudatlan cselekményeket le akarja írni, szükségképen a szavak oly határozott kifejezésével kell élnie, oly szilárdságot tulajdonítván nekik, melylyel azok valósággal nem bírnak. Magától értetődik, hogy az általuk használt nyelv nem képes az alig keletkezett jelenségeket híven kifejezni, képze'eket, melyek az álmhoz inkább mint az öntudathoz közel állnak, s a gyermek lelkében elég határozott alakot nem öltöttek, hogy sem szájában szóbeli megnevezést nyerhetnének. A gyermeki fogékonyság lenge, bizonytalan, állhatatlan mozgalmait osztályokba sorolni annyit tenne, mintha az ellebbenő szelet mérlegelni, a felgomolygó füstöt marokba szorítani akarnók. Az erkölcsi érzék keletkezése, szervezete számos, észre nem vehető haladásokat tételez fel, apró rejtett árnyalakokat, könnyű párákat, mik csak lassan szilárd alakot öltenek, egyszóval a homályos alapok sorozatát, melyek kifelé csak hirtelen, futó villanásokként nyilvánulnak.

Azon a ponton, melyhez értünk, a gyermek erkölcsősége egészen személyi; akarom mondani, hogy a gyermek azt a keveset, a mit a világból látott, csak magához viszonyítva fogja fel. Nem bírván még sem fogalommal, sem tapasztalással a társadalomról, nem is képzelheti, hogy kivüle mások is kormányoztatnak félelem és vonzalom által; s ezen érzelmek uralma alatt engedelmeskednek a jóhoz vezető ösztönöknek, a jövőbeli kötelezettség s az egyéni felelősség emez első képeinek. S másrészt a szabályról való gyermekded felfogásában egy erkölcsi törvény eszméjének első vázlataképen csak szüleinek valódi, élő akaratát tekinti. A kötelességet a szó szoros értelmében személyeikkel azonosítja, vagy legalább egyikkel közülök, a ki t. i. a legrettegettebb vagy a legszeretettebb közülök, kinek tekintélye a legnagyobb, vagy gyöngédsége legjobban van méltányolva. Nem pusztán képleges kifejezés, ha egy érzelemmel bíró gyermekről, ki atyjának vagy anyjának engedelmeskedik, azt állítjuk, hogy lelkiismerete hol az egyik, hol a másik: Képzeteiben a törvény nincs különválasztva attól a személytől, mely azt képviseli és alkalmazza.

Nagyon gyorsan haladnánk, ha egy bizonyos oldalról hangoztatott véleményét elfogadva, a 4. év előtt lelkiismeretről szólnánk: Három éves korban t. i. a gyermek már a jó és rosszról élénk fogalommal bír, bár nem fejezi ki általános szavakkal. Ismer egy mindnyájunkkal közös törvényt, egy hallgatag megegyezést, melyet tisztelnünk kell s erre nem kell egyéb, csak hogy figyelmét felkeltsük. Ez azonban annyit jelentene, hogy elegendő a gyermekre nézve magába szállni, hogy hidegvérű legyen, leküzdje az őt elragadt rossz hajlamokat, hogy hallgassa szívében a lelkiismeret szavát, egy szóval: beszéljen tapasztalatból a jó és rossz okairól.

Nem az ihletnek sem a belső felvilágosításnak egy nemétől származnak az erkölcsi megkülönböztetések, mint ezt bizonyos bölcsészek elég helytelenül képzelik, kik a veleszületettség ügyét túlhajtva nem hangsúlyozzák elegendőképen, mennyire szükséges a külvilág behatása a belső hangulatkeltésre. Hogy lelke világa felderüljön, az eredeti ösztönök szilárdságot és erősséget nyerjenek, a jó és rossz általános fogalma következetes levezetések által határozott s mindenképen személyes vonatkozásaiból különválasztassék, a gyermeknek a

tapasztalatok hosszú során át kell vergődnie, hogy a körülményektől felbuzdítva elméje felvilágosíttassék, fogékonysága kitáguljon.

Jegyezzük meg első helyen: ha egyszer megalkotva az erkölcsi lelkiismeret lesz, az erényes cselekedetnek első forrásává, viszont az erényes cselekedetek az erkölcsi lelkiismeret egyik főtenyezéül tekinthetők. Akarom mondani, hogy a jónak szakadatlan vagy akár esetleges gyakorlása által az erkölcsi érzék is fejlődik és megtisztul. Az erkölcsi hit és a kötelesség teljesítése közt ugyanazon viszony áll fenn, mint a vallás és gyakorlat közt.

Legyen egyszer hitünk s cselekedni fogunk; de nem kevésbé igaz, ha azt állítjuk: cselekedjünk s a tett hatása alatt hitünk növekedni fog; még az is megnyilvánul, melylyel tényleg nem birunk. Mint meglett emberek sem lehet tiszta fogalmunk az erkölcsi eszmékről, míg nem a körülményektől kényszerítve az élet némely nagyobb kötelmeinek, pl. az atya vagy hazafi kötelességének teljesítésére nem szorítottunk. Cselekedeteinek szűk körében a gyermeknek nagyobb igaza van, még inkább szorul rá, hogy létének rövid folyása alatt a kötelezettség szorítsa őt a jónak gyakorlására a végből, hogy a jó fogalma elméjében felderüljön. Midőn ily módon a szabálynak alávetjük, nemcsak a külső fegyelem nyer általa, de megvetjük észrevétlenül a hasontermészetű tapasztalatok egész sorát, miknek viszhangja apróként a gyermek agyába hatván, felfogja, mivé kell lennie, hogy szeretetünket és dicséretünket megérdemelje.

Ime a szilárd pont, mely köré a gyermek érzelmei s külső benyomásaa csoportosulni fognak a végből, hogy bátorítsák s koronkénti elhatározásrn birják: elcinte az a fölötti öröm, hogy szülőinek akaratával egyetértésbe találja magát; következik az önszeretet, azon óhaj, hogy becsüljék és szeresessék. És ha egy önkéntes fellendüléssel sikerül neki valamely nagylelkű, drára nem parancsolt jótettet elkövetni, melynek helybenhagyását szüleinek szeméből kiolvassa, kicsi lelkiismeretének elégedettsége el lesz ragadtatva s fel lángol ama vágya, jót cselekedni. Darwin kis fia két éves és három hónapos korában nővérének mézeskalácsának utolsó darabját odaadván diadalérzettel felkiáltott: „Doddy jó! Doddy jó fiú!”

Az érdek erkölcsisége, az érzélem erkölcsisége csiráztak már a gyermek engedelmisségében, midőn félelemből vagy szeretetből arra figyel, hogy magaviseletét szabályozza. Hogy azonban a hasznosnak fogalma határozott alakot, szerető érzelme minél nagyobb erőt nyerjen, mulhatalanul szükséges, hogy a gyermek 3—4 éves korában, midőn már gondolkozóbb lesz, tudjon magának saját vagy mások cselekedeteinek következményeiről számot adni. Elkerülhetlenül szükséges továbbá, hogy társadalmi összeköttetései, jelesen pedig: naponkénti érintkezése más hasonlókorú gyermekekkel a rokonszenv érvényesülésére bő alkalmat nyújtson. Ezzel azonban korántsem állítjuk, hogy a külön élő gyermekek, ha esetleg testvérei nincsenek s társaságba nem jár, erkölcsi érzéke nem lehet; de bizonyára lanyhább és lassubb lesz.

A társadalmi élet gyermekded alakjában valóságos iskolája az erkölcsi ségnek. Szabadon játszadován hasonlókorú pajtásaival a gyermek megismerkedik tulajdonságaikkal és hibáikkal, személyesen tapasztalja jóságuk vagy gonoszságuk hatását. Egy nagy lépést előre, meg lesz téve, midőn nemcsak magáról, de másokról is lesz alkalma meggyőződésből felkiáltani: „Pali csunya! Mártha csunya!” s ezt nem azért, mivel Pali és Mártha nem fogadtak szót szüleiknek, mint ez vele is olykor megtörtént; de mivel Pali ököllel rácsapott, a mi neki rosszul esett, Mártha pedig egy darab pogácsát vagy játékszerét elkapta s ő ennek vesztét szívére vette. A haszon ellenkező esetben ugyanaz lesz, ha jó s nagylelkű társakkal lesz dolga, kik apró szivességeket tesznek neki s barátságosan megosztanak vele a mivel birnak. Nemcsak háladatosságra vagy haragra fog az esetek minősége szerint gyuladni; de főleg, ha tapaszt-

talatai elég sűrűen ismétlődnek, azt a képességet is el fogja sajátítani, hogy a belső összefüggést, mely mások cselekedetei és saját jóléte közt forog fenn megértse s a hasznosság elvénél fogva mások gonoszságát vagy jóságát következményeiről felismerje.

E határozatlan fogalmak világosabbak lesznek, ha Pali rossz magaviseletének szenvedő tárgyaképen ütést ütésre kap, s Mártha, ki sohasem bántotta, mind előzékenyebb lesz iránta, ismét egy új forgalommal gazdagodik, t. i. hogy saját magaviseletétől függ részben másoknak magaviselete ő irányában. Nem kell sok észbeli tehetség ahhoz, hogy a gyermek az ősrégi erkölcsszabályt megértse, mely így szól: „A mit nem kívánsz magadnak, ne tedd embertársadnak“ s viszont: „A mi neked jól esik, az másnak is tetszik“, mert saját kárán tapasztalta, hogy neki példával kell előljárnia, ha hasonló bánásmódban akar részesülni.

De abban az időben, hogy kis erkölcstanítványunk a hasznosság elvével megismerkedik, más gyermekekkel folytatott érintkezése folytán mozgalmos tehetségeinek újabb ösvényeket nyit meg. Nemcsak a maga személyére nézve érzi Palinak durvaságát, Mártha szeszélyeskedéseit s felzudul, megharagszik érte; de akkor is, ha testvéreit vagy játszótársait hasonló bántalmazásnak látja kitéve. Annak a helyzetében képzei magát, ki bántva, megfosztva lett: vele szenved. A rokonszenv megindítja mások szenvedéseinél, mit önző magaszeregetete eddig csak a magáénál. Helvétius szerint kétféle érzelmünk van, melyek a társadalom alapját képezik: a sajnálat és az igazságszeretet. Ha egy gyermek hasonmását veszedelemben látja, rögtöni irtózat szállja meg; sikoltása, könnyei megmutatják, hogy szívesen mentené meg azokat, kik szenvednek.

A gyermek érzékenysége abban a mértékben növekedik és tágul, melyben az eleinte önző benyomások keretébe szorult öröm és bánat forrása újabb tápot nyer. Az érzelem és lelkiismeret eszméi egyre gyarapodnak s általánosságról általánosságra haladva, közeledik a gyermek az erkölcsiség fejlődéséhez. Nem törődik többé kizárólag saját jólétével; de a nagylelkűség indulata folytán részt vesz mások bujában azon mérvben, melyben irántuk szeretetet érez. És ezen érzelmek megszokása lassankint más ösztönt, más hajlamot fog benne ébreszteni, azt t. i. hogy minden gonosz cselekményt kerüljön, nemcsak azért, mert szenvedésnek, megiorlásnak teszi ki magát általa, hanem mert másoknak kárt és fájdalmat fogna okozni.

Oly komplikált állapothoz jutottunk, melybe az erkölcsi érzék némely lényeges elemei belevegyülnek, s ha az átfutott pálya különböző állomásait egybe akarnók foglalni, s a gyermeknek oly világos nyelvet kölcsönözhetnénk, melyre még képtelen, az a gyermek fokozatosan így szólna magához:

„Ha azt teszem, a mi meg van tiltva, például megverem kis öcsémet, apa szidni fog és megbüntet; ez mamát meg fogja szomorítani, kis öcsém visszaüt; rossz vagyok, mert bántom kis öcsémet.“

Előre bocsátjuk, mi azt tételezzük fel, hogy semmiféle korai erkölcsteleltető befolyás nem gátolta keletkezésében a gyermek erkölcsiségének szabályos fejlődését. Azonban rossz hajlamok, ösztön, ellenszegülés, a szívnek természetes fásultsága, harag, büszkeség képesek ugyan az általunk leirt fejlődési menetét megakadályozni vagy hátráltatni, de nem akaszthatják meg a gyermek belsejében végbemenő működő erők fejlődését.

R. P.-ból fordította: *Stern Mór.*

Helyzetünk.

Az „Értesítő“ mult havi füzetének egyik cikkében Bányai kollega úr panaszkodik arról, hogy mi zsidó tanítók mily méltatlan mellőzésben részesülünk a községi tanítói állások betöltésénél. Engedje meg t. szerkesztő úr, hogy a témára visszatérjek.

Bizonyosan nem került ki figyelmét egyikünknek sem — a kik a pályázatokat olvassuk — a „Néptanítók Lapja“-ban a multkor közölt azon hirdete Nánás zsidó községének, mely szerint „pályázhatnak valláskülönbség nélkül!“

Ez iránt kérdezném azoktól a pályázat-hirdető uraktól: vajjon mit gondoltak, mikor azt a fogalmazványt megszerkesztették? — Talán a zsidó tanítók vallásosságában kételkednek? Feltéve, — de meg nem engedve, sőt visszautasítva ezt a propositiót — még sem helyes ez az eljárásuk, mert hiszen ha találkozik is talán zsidó tanító, a ki nem a legbékésebb álláspontot foglalja el a vallással szemben, minden józan gondolkodású ember óvakodni fog cselekedetei által tanításával ellenkezésbe jutni.

Vagy talán a szabadelvűségöket akarták közhírré tenni?

Egyről azonban bizonyosan megfeledeztek, s ez az, hogy „zsidó szellem a zsidó iskolában.“

Nem csak arra való az iskola, hogy a gyermeket írásra, olvasásra, számolásra stb. megtanítsa; de inkább arra, hogy tanítása által neveljen. Nevelni emberré a szó tágasabb értelmében, ezt a feladatot minden tanító meg tudja oldani.

De hiszen célját téveszti az a zsidó község, a mely iskoláját nem arra iparkodik felhasználni, hogy gyermekeiben a község jövő nemzedékében, hitökért buzdulni tudó, lelkes zsidókat neveljen. Vajjon ki más van erre hivatva, ha nem a zsidó tanító?

Még egy megjegyzésem volna az ügyre nézve. Törvény szerint a felekezetek szabadon választják tanítóikat. — Ugyan kérem, mely kálomista iskolában van zsidó tanító alkalmazva, vagy mely katolikus iskolában lutheránus tanító? Mely egyházi felsőbbség hagyná jóvá ezt az ilyen választást?

De a mit ma megtesz Nánás, megteheti azt holnap más község is. És ez az anomália fenn fog állani mindaddig, míg iskolai és egyházkormányzatunk szerveztetni nem fog.

Széplak, 1891. augusztus havában.

Hegyí Ignác, néptanító.

Rabbi és iskola.

Bányai Jakab, igen tisztelt tagtársunk az ő ékes tollával és a nála megszokott alapossággal értekezik a „Tanügyi Értesítő“ mult havi számában a magyar zsidó tanítóság jövőjéről. Nem hiszem, hogy volna széles e hazában zsidó tanító, ki Bányai úr fejtegetéseit és az azokból levont következtetéseket nagyban és egészben nem helyeselné. De viszont valószínűleg nagyon számosan lesznek velem együtt, kik egy állításával nem értenek egyet, t. i. azzal, hogy emancipálni kell a zsidó iskolát a rabbitól.

(Minden félreértésnek elejét veendő, ki kell jelentenem, hogy midőn e kérdéshez hozzá szólok, semmiféle opportunitási szempont nem vezet tolla- mat és hogy nézetemet minden mellékkörülményre való tekintet nélkül mondhatom el.)

De hát miért is kell erre törekednünk? Oly káros-e valóban ezen befolyás iskoláinkra, hogy annak megszüntetése végett minden lehető el kell követnünk? Vizsgáljuk a dolgot kissé közelebbről. Általában elismert tény,

melyet megczáfolni hiába törekednék bárki is, hogy az iskola és templom működése egy irányú, és kell, hogy egymásra hatással legyenek, hogy egymást működésükben lehetőleg támogassák. Talán ezt az eszmét akarják kifejezni, midőn az iskolát a templom közelébe építik; talán ennek az eszmének megtestesítése céljából és nem csupa véletlenből került a rabbiszeminárium és a tanítóképző intézet egy fődél alá és egyesületünk tagjai is bizonyára ezt tartották szemük előtt, midőn a pesti hitközség tudós rabbiját a tiszteletbeli elnökség elvállalására fölkérték. De legjobban bizonyítja a fenti állítás helyességét azon mindenütt tapasztalható körülmény, hogy a hol e két tényező egymást bármily okból nem támogathatja, ott különösen a vallás-erkölcsi nevelés ügye nagyon rossz lábon áll. — Ha a templom és iskoláról beszélünk, akkor magától értetődleg a rabbit és tanítót gondoljuk alatta. Miután ezuttal az iskola illetve a tanító befolyása nincs szőnyegen, irányítsuk figyelmünket a rabbi befolyásának kérdésére.

Hogy az iskolára mily haszon háramlik, ha a rabbi annak ügyét támogatja, azt bővebben fejtegetnem annyival is inkább fölöslegesnek tartom, mivel Bányai tagtársunk ki annyira emanczipálni akarja az iskolát a rabbi befolyása alól, cikkében maga is elismeri, sőt példákkal illusztrálja. Az általa felhozottakon kívül még nagyon számos község van, hol ily örvendetesek a viszonyok. Ha meggondoljuk, hogy azon községek, melyekre hivatkozás történt, hazánk legtekintélyesebbjei, hol a legnagyobb és legvirágzóbb iskolák vannak, ugy bizonyára csak a tulhajtott pesszimizmus adhatja kezünkbe a fegyvert, hogy a rabbi befolyás ellen harcoljunk. Mert hát nagyon kevés azon községek száma, hol a rabbi, a mit mi sem helyeselhetünk, czimei közé az „iskolaigazgató“ czimet is felveszi. És hogy az ilyen községekben ez tényleg üres czimkérdés, annak bebizonyítására ismét csak Bányai urhoz kell fordulnom, ki cikkében azt írja, hogy a rabbi nem igazgatja, nem vezeti az iskolát és csak reprezentálni szeret. Hogy egyes, mindenesetre a kivételekhez tartozó esetek miatt országos mozgalmat kelljen indítanunk, hogy egyesek miatt az összességet ítéljük meg és el, annak szükségességét belátni képes nem vagyok.

De sőt tovább megyek egy lépéssel. A tanítók országos bizottsága által készített, a tanítók szolgálati viszonyait szabályozó tervezetnek, melyre Bányai úr is hivatkozik egyik alapelve, hogy minden elemi iskola szakszerű felügyelet alatt álljon; és nagyon helyesen. Ezt nemcsak az oktatás és az iskola érdeke követeli meg, hanem megköveteli a tanítóké is, mert a tanító elismerésre csak ott számíthat, hol működését figyelemmel kísérik. A hivatkozott szabályzat tervezője az igaz, e szakszerű felügyeletet csak tényleg működött elemi iskolai okleveles tanítókra szeretné bizni. De nemcsak ez a pontja a javaslatnak, hanem annak legnagyobb része, és ez iránt a tanítóság nem ringatja magát illúziókban, soká, nagyon soká nem fog megvalósulni. A zsidó iskolánál, melyről különben, ugy mint a zsidó tanítóról a javaslat egy szóval sem emlékezik meg, ugy gondolom ezen felügyelet gyakorlását nem lehetne hivatottabb kezekre bizni, mint a rabbiéra, hol tagadhatatlanul jobb helyen lenne, mint az iskolaszék különben bármily intelligens és művelt, de az oktatásügyhöz keveset értő tagjánál.

Felszólalásomat Bányai tagtárs úr szavaival zárhatom be, t. i. hogy igénytelen szavaimnak én sem tulajdoníthatok nagy fontosságot, de még sem gondolok teljesen fölösleges munkát végezni, hogy hozzászólásom által a kérdés tisztázásához csak némileg is hozzájárulhatok.*)

Budapest.

A. S.

*) Teljesen osztjuk cikkíró álláspontját, s hogy Bányai úr cikke megjegyzés nélkül jelent meg, annak tulajdonítandó, hogy a lap megjelenésekor távol voltunk a fővárostól. (Szerk.)

Levél a szerkesztőhöz.

Tisztelt szerkesztő úr!

Ön szives volt tőlem kérdezni, hogy minő álláspontot foglalok el a Gábel és Spitzer által megindított könyvvállalattal szemben s az iránt is megkeresett, hogy mondjam el véleményemet a visszahatásról, melyet előreláthatólag a vállalat a mi kiadványainkra fog gyakorolni és a fejleményekről, melyeket egyletünkben eshetőleg elő fog idézni.

Engedje meg, hogy mindenekelőtt azon reménynek adjak kifejezést, hogy majd nem találkozik kartárs, ki a zászlót, melyhez esküdött, hűtlenül el fogja hagyni s kiadványainktól, melyek oly fényesen beváltak, el fogna pártolni. Ezzel, úgy hiszem, eléggé jeleztem álláspontomat. Egylet-politikai és pénzügyi szempontból pedig én ennek a dolognak egyáltalában nem tulajdonítok valami nagy fontosságot. Mert hogy kartársaink saját maguk érdekeire törnének vagy magukat önként Gabel uszályhordozóivá alacsonyítsák le, azt a tanítók józan esztől és jellemétől föl nem tehetem, hogy pedig az orth. községek pressziót gyakorolnának rájuk, attól véleményem szerint nem igen kell tartani G. és társa orth. jelszóval léptek ugyan a küzdőterre s az olvasásra tanítás mesteriségét eminens vallásos kérdéssé akarják felfujni, vallásos kérdésekben azonban a rabbik főtényezők, ezeket pedig, kivéve a néhányat, a kik lépre mentek s a könyveket approbálták, a mozgalom meglehetősen hidegen hagyja. Egy részök t. i. az egész ügyet sokkal kicsinyesebbnek tartja, mintsem hogy beleavatkozzék. Jellemző pl. hogy a híres Susman, a nagytudományú paksi rabbi, nemtetszését fejezte ki azon rabbik fölött, kik a könyvekhez ajánlatot irtak, mondván, jobban tesznek vala, ha idejüket másra fordították volna. Mások összeférhetőnek tartják hivatásukkal, hogy hébekorba tanügyi kérdésekkel is foglalkozzanak s erről a kérdésről is tudomást vettek, de ezeknek nagy része éppen úgy perhorreszkálja G. könyveit, mint a mieinket, mert ők elvből minden felekezeti olvasókönyvet, mint vallásos taneszközt elvetnek.

Olvasókönyvektől — úgy gondolkodnak — még soha senki orth. zsidóvá nem lett. A hit és világi tárgyak egy könyvben összegabalyítását más okból is kárhoztatják. Attól tartanak, hogy a tanuló azt, a mi külsőleg egyesítve van, tartalmilag is egyenértékűnek tartandják; hogy az a hiedelem gyökeredzik meg bennök, hogy a hitrege is alapjában ép úgy költött és valótlan mint az állat vagy népmese; hogy a Parnaszus és Szinái magaslata egyformán Istenhegye, hogy egy költemény éppen olyan erkölcsi és üdvözítő erejű, mint egy isteni parancsolat vagy zsoltár; hogy Árpád és Mózes egyfajtajú történelmi alakok stb. Ezek ugyan oly aggályok, melyeknek semmi lélektani alapjuk nincs, de az igazi orth. paedagógiában a világi és vallási tárgyak térbeli és szellemi decentrációja sarkalatos elv. Vannak aztán olyan rabbik is, kik egyszerűen úgy vélekednek, hogy ha már olvasókönyvet be kell hozni, használjanak olyant, a melynek árából egy-egy szegény özvegynek is van némi haszna, nem pedig csak Gabel és társai zsebének. Aztán még valami. Bizonyosan már Önök is tudják, hogy dr. Zsengeri keze is van a dologban, sőt hogy ő a könyveknek csendes társszerkesztője. Nem hiszem, hogy ezen körülmény, mely az egylet megmentőjét új világításba helyezi, a könyvek elterjedésének hasznára válnék. Mert, hogy ő, ki könyvvállalatunkból a legélesebb fegyvert kovácsolta az izgatásra, mint ellenőr segédkezet nyújtott egy vállalat létrejöttéhez, mely esetleg anyagi érdekeinket csorbíthatja, azt végezze az ő lelkiismeretével. A tanítók mindenesetre jegyzékbe fogják venni és a galárd árulás erkölcsi megtorlására fognak is utat-módot találni. Az orth. községek pedig nem fogják megengedni, hogy Zs. az ő zászlójukat is, melyet jogtalanul bitorol, compromittálja és nem igen fognak rajongni egy irodalmi termékért, melyben

dr. Zsengeri közreműködött. Tehát mint mondtam. Ha kartársaink össze fognak tartani, nincs okunk könyvkiadványainkon aggódni, sőt ha mind azok, kik eddig közönyösség vagy bármi más okból könyveinket használni elmulasztották, ezentúl használni fogják, dúsan ki lesz pótolva, egyik vagy másik orth. iskola elpártolása.

Ha szabadna a vállalattal szemben követendő magunktartása iránt legalább negatív irányban véleményt kockáztatni, azt mondanám, hogy sok tentát ne pazaroljunk rá, mert ez csak G. üzletének csinálna reklamot. Ez természetesen ki nem zárja a tárgyilagos, szigorú bírálatot. Hogy kiadványaink védelmére minő tényleges rendszabályok fogantatosítandók, azt Önöknek bölcs belátására bízom.

Fogadja stb.

X.

Hogy mily helyesen fogta fel X ur a helyzetet, mutatja a következő tudósítás Pozsonyból, mely eredetileg nekünk szólt, de tévedésből az „Egyenlőség“ szerkesztőségébe került, a hol persze szintén illetékes helyre jutott: Gabel és Spitzer tanítók olvasókönyvet adtak ki, melyet orthodox rabbitekintélyek ajánlataival láttak el és Frey Móra — a mi iskolaszékünk elnökére támaszkodva — a markukba nevettek, hogy az egész ország minden orthodox iskolája kénytelen lesz az ő könyvüket használni. Az urak azonban nagyon csalódtak. F. hó 21-én ugyanis a tanügyi bizottsági ülés volt, melyen a gyázmunka használatát illetőleg kellett volna határozatot hozni. A fiú- és leányiskola tantestülete teljes számmal volt jelen. Először Pollák Albert a tanítók seniora szólt a Gabel-Spitzer-féle olvasókönyv ügyében és sajnálatának adott kifejezést, hogy a rabbik és a pozsonyi bizottság ilyen gyázmunka számára ajánló sorokat tudtak adni s kijelentette, hogy az urakat valószínűleg a vallásos . . . tévesztette meg. Azután kivette zsebéből a könyvet és így szólt: Ami a gyermek kezébe adandó, annak a legjobbnak kell lennie, de ez a könyv a lehető legrosszabb, a mi 42 évi tanításkodásom ideje alatt a kezembe került. Erre a hibákat, nyelvtani helytelenségeket, gondolathianyokat, fogalomzavarokat stb. csapatostúl idézte a könyvből. A szerzőket Hahn Mór és Hahn Dávid, Ehrenfeld M. és Ellinger M. is alaposan tönkre silányították éles kritikájukkal. Frey elnök nem tudott a felzúduló méltatlankodások előtt hová lenni és a fölvetett kabinetkérdéstől csak rábeszélésre állt el. — A tanügyi bizottság nem tudta mitévő legyen, hogy a silány művet úgy temessék el, hogy a rabbikat meg ne sértésék. Végre a következő határozatot hozta: „Gabel és Spitzernek ezen kiadványa el nem fogadható.“ Végül azt jegyzi meg a tudósítás beküldője, hogy a pozsonyi tanítók nem tartanak Gabeltől és a vallással uzsorát üző Spitzer urtól, ámbár orthodox kenyeret esznek; érdemes főrabbijuk Schreiber védelmébe veendi a tanítókat és nem fog Gabel-féle ajánlatot tenni az elűzésre. — Pozsonyban az orthodox Rómában Gabel és Spitzer művét örök nyugvásra tették. „Béke lengjen porai fölött.“

A bácsi kör közgyűlése Szabadkán.

-Az országos izr. tanítóegylet bács-bodroghmegyei köre f. é. július 2-án tartotta Szabadkán rendes évi közgyűlését. Ezen közgyűlés lefolyása, valamint azon páratlan sokoldalú érdeklődés, melyet ezen közgyűlésen tapasztalni alkalmunk volt, eléggé bizonyítja azt, hogy a zsidó tanítóvilág és a „társadalom“ közti viszony napról-napra lényegesen javul és hogy az egylet, egyéb feladatai mellett, mindinkább jobban-jobban megfelel azon hivatásának is, mely szerint a tanítóságot a nagy közönséggel közelebbi érintkezésbe hozza és hogy ama

válaszfalat végkép lerombolja, mely a kettő között — nem tudjuk, mi oknál fogva — tényleg fennállott.

A megyének egybesereglett tanítói, a szabadkai izr. hitközség előjárósága, iskolaszéke és képviselő-testülete, valamint a város legintelligensebb közönsége feszült figyelemmel hallgatta végig az érdekes előadásokat; a közgyűlés befejezésével pedig mindenki azon tudattal távozott, hogy az egyesület, áldásos működésénél fogva, évről-évre nagyobb tért hódít.

Számszerint 72-en voltak jelen, midőn Kunetz Mór hitközségi elnök ur ékes szavakban üdvözölte a megjelent tanulókat, megköszönve azon megtiszteltetést, hogy a bács-bodroghmegyei kör ez évi közgyűlésének helyéül Szabadkát választotta és szép sikert kíván munkálkodásuknak.

Walder Jakab, a kör elnöke 9 óra után megnyitja a közgyűlést, megköszönte a hitközség elnökének az imént kifejezett jóindulatát és hangsúlyozva azt, hogy az iskola csakis a szülői házzal karöltve működhetik áldásosan és szép sikerrel. A múlt közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után Krausz Bernát kulai tanító felolvasást tartott a sziv képzéséről, melyben igen szépen kimutatta azt, hogy mennyiben nyílik tere a tanítónak, hogy a tanítás alatt és az iskolán kívül is, a kedélyre hasson. A nagy, feszült érdeklődés és figyelemmel végig hallgatott előadást követte Stricker Simon bajai tanítónak értekezése „Az óhéber pedagógiája és az új pedagógia“ czimén. Tág tere nyílt itt az értekező urnak, hogy a talmud- és mischna és egyáltalában a héber ama kiapaszthatatlan forrásait feltárja, melyek a nevelés és módszertan gyöngyeiként még mai nap is fennállanak. Elnök indítványára a közgyűlés értekező urnak jegyzőkönyvi köszönetet szavazott eme valóban szép, tanulságos értekezéseért.

Általános figyelmet ébresztett a most következő próbatanítás, melyet Kronsteinné Hahn Jusztina asszony tartott a héberből. A 13 hitágazatot tárgyalta a népiskola 4-ik osztályában és tapintatos korrekt tanítása és a sikerült eredmény által lelkesedésre ragadta a hallgatóságot. Magában véve azon tény, hogy egy tanítónő ilyen hallgatóság előtt vállalkozott a héber tantárgy tanítására, nagyban fokozta az érdeklődést és azon élénk eszmecsere és éles kritika, mely e tanítás után kifejlődött, előadó tanítónőnek csak dicséretére válhatott.

Most Szántó Edéné, a szabadkai állami nőtanítóképző-intézet tanára tartott előadást a módszerről, melyben kitűnő szakavatoltsággal és valóságos tanítói virtuozitással tárgyalta azon módszertani momentumokat, melyeket minden tanítónak szem előtt tartania kell, ha tanításával sikeres eredményt akar elérni. Ezen valóban élvezetes előadást a hallgatóság zajos éljenzéssel fogadta.

Az alapszabályok módosításáról Lévai Izor kartárs csak röviden értekezett, minthogy a közgyűlés a központnak ez iránti javaslatát egyhangulag elfogadta. Az előadásokat Spitzer József bajai tanító fejezte be „A tornatanítás és tornajátékok“ czimű előadásával, mely szép előadást és az abban kifejtett elveket a hallgatóság általános helyesléssel fogadta.

Következett a tisztujítás, melyen Walder Jakab elnöknek és Gerlóczi Gyula jegyzőnek egyhangulag újra megválasztottak.

Miután még Deutsch a közgyűléshez intézett távirati üdvözetét felolvasták és az új rendes és pártoló tagok bejelentettek, elnök megköszönte az egybegyűlt tagok és vendégeknek szives megjelenésüket, az előadóknak pedig buzgólkodásukat és a közgyűlést 2 órakor bezárta.

Közgyűlés után társas ebédre gyűltek a jelenlevők, melyen a legkedélyesebb hangulat uralkodott és a legékesebb felköszöntők követték egymást. A társas ebédnél a hitközség előjárósága és az iskolaszék elnöksége, valamint számos más előkelő vendéggel találkoztunk, és itt hálás elismeréssel adózunk

a szabadkai izr. hitközség előjáróságának, mely a tanitóságot párját ritkító vendégszeretet és előzékenységgel fogadta és a közebéd és elszállásolás összes költségeit fedezte.

A közgyűlés ily fényes sikerének főérdeme Kunetz Mór hitközs. elnök, valamint dr. Wiener iskolaszéki elnök urakat, ugyszintén Szántó és Weisz szabadkai kartársakat illeti, kik fáradhatatlan odaadással és ritka ügybuzgalommal közreműködtek azon, hogy a szabadkai közgyűlésről mindig nagy elismeréssel fogunk megemlékezni.

Baja, 1891 július 20.

Gerlóczi Gyula.

Iskolai értesítők.

1. **A r a d.** Közli Neumann Ármin h. igazgató. Krausz Jónás hittanár „Néhány szó a zsidó hitoktatásról“ czim alatti értekezésével nyitja meg az értesítőt. Azután következnek rendre a szokásos jelentések. Csak a feldolgozott héber tananyag van közölve. Az intézet 4 fiu- és 4 leányosztályból áll, összesen 375 tanulóval. A tanítótestület pedig 8 tagból áll.

2. **B a j a.** A hitközségi iskolaszék megbízásából a tanítótestület szerkesztette az ez évi értesítőt, mely részletesen számol le az intézetnek működéséről. Az intézetben van egy óvoda 61 tanulóval, egy 6 osztályú elemi iskola 297 tanulóval, egy 4 osztályú polgári fiúiskola 85 tanulóval és egy 2 osztályú felsőbb leányiskola 16 tanulóval, mindössze 459 tanuló. A tanítótestület 12 tagból áll. Az iskola költsége 9417 frt 75 kr, melyet csak felerészben fedik a tandíjak, a többit a hitközség fedezi. Az értesítő a feldolgozott tananyagot részletesen közli. A hitközség, méltányolva a tanítótestület működését, a tanév folyamán javaslatot dolgoztatott ki a tanítók ötödéves pótlékát illetőleg, melynek megoldása csak rövid idő kérdése. A tanítótestület az intézet növendékeivel árvaalapunk javára szini előadást rendezett, melynek szép sikeréről e lapok már megemlékeztek. Az iskolának számos jótéveői vannak, kiknek köszönhető, hogy szegény tanulók felruházására, ingyen könyvek és vizsgaajándékok kiosztására a lefolyt évben 442 frtot fordíthattak.

3. **B a l a s s a - G y a r m a t.** Közli Brett Mór igazgató. Az intézet 4 vegyesnemű osztályból áll 290 tanulóval. A tanítótestület 5 tagból áll. A statisztikai kimutatás szerint csak 45 tanuló utasított a megfelelő osztály ismétlésére. A feldolgozott tananyag részletezése szerint a II. osztályban kezdik a bibliafordítást, a hol Mózes I. könyvéből más 6 szidrát dolgoztak fel; a III. osztályban 12 szidrát, a IV. osztályban pedig Mózes IV. és V. könyvét, a mi a tanítók és tanulók szorgalmáról fényesen tanuskodik. Egy-egy tanítónak hetenkénti 30 tanítási órája van. Szombat- és ünnepnapokon ifjusági istentisztelet tartatik.

4. **D e b r e c z e n.** Közli dr. Szántó Sámuel, tiszt. igazgató. A tulajdonképeni iskolai értesítőt megelőzi Farkas Fáni k. a. a II. leányosztály vezetőjének tollából származó dolgozat ezen czim alatt: „A leányok életpályáiról,“ melyben a szülőknek igen gyakorlati és czélszerű útmutatás adatik. Az intézet 4 fiú-osztályból, és 6 leányosztályból áll, összesen 364 tanulóval. A feldolgozott tananyag közölve van és arra vall, hogy az intézet gondos és szakszerű vezetés alatt áll, valamint, hogy a tanerők feladatuk magaslatán állanak. A hitközség tetemes áldozatot hoz az iskola fentartása érdekében és mindamellett megszavazta tanítóinak a szokásos ötödévi pótlékot.

5. **G y ő r.** Az értesítő az egyesült győri és győrszigeti izr. népiskoláról és a Talmud-Tóra intézetről szól. Szőgyi G. Vilmos a modorról értekezik. A bevégzett tananyag, különösen a héber, részletesen közölve van. A fiúiskola 5 osztályába 249, a leányiskola 5 osztályába pedig 186 tanuló iratkozott be. Egyesületünk könyvei mind be vannak vezetve. A Talmud-Tóra

intézményéről dr. Fischer Gyula főrabbi teszi meg az első jelentést, miután az intézet csak múlt évben állított fel, melybe a lefolyt évben 35 tanuló járt, kik közül 9-en a vizsga alkalmával nyilvánosan kitüntettek.

6. **Kalocsa.** Az intézetben 3 tanító működik. Az osztályok vegyes neműek és kombináltak. A tanulók száma 125. A tananyag részletesen közölve van. Egyesületünk tankönyvei mind be vannak vezetve.

7. **Kaposvár.** XI. évfolyam. A 4 osztályú intézetben 4 rendes osztálytanító és egy kézimunkatanítónő működik serényen, mire a közölt tananyag következtetni enged, valamint az is, hogy 210 tanuló között csak 28 szorított az osztály ismétlésére.

8. **Kassa.** Közli Stern Jakab, e. i. igazgató. Az intézetben a váltakozó rendszer van behozva, azaz a tanító felvezeti tanulóit az első osztálytól a negyedikig. Az igazgatói teendőket mindig azon tanító végzi, a ki az első osztályt vezeti. A hitközség megszavazott tanítói részére drágasági átalányt. Az értesítő közli a feldolgozott tananyagot, mely arról tanuskodik, hogy a tantestület szakértelemmel és lelkiismerettel oktatja a reá bízott 213 tanulót, kik közül csak nyolcz nyert elégtelen osztályzatot. Érdekes az értesítőben, hogy mindazon kisebb szünnapok felsoroltatnak, melyeken a tanítás a július és augusztus hónapokra eső rendes évi szünidőn kívül, szünetel. Ezek a következők: a szombatnap, a vasárnap és szerda délutánja, Rosch-haschonah ünnepkor 3 nap, Jom-kipur 2 nap, Szukkoth 10 nap, Peszách 10 nap, Sebuoth 3 nap, Purim 2 nap, Chanuka 2 nap, a böjtnapok, Lagbeomer nap, a polgári uj-év napja és az ujholdnapok délutánja.

9. **Nagy-Kanisza.** Olvasóink ismerik e kiváló intézetet az előző években közzétett ismertetéseinkből. A lefolyt évben a polgári iskola megnyitott és a jövő évre egy kereskedelmi középiskola felállítása van a miniszterium által engedélyezve. Az ifjusági, valamint a tanári könyvtár a lefolyt évben is tetemesen gyarapodott és új tanszerek beszerzésére is szép összeget fordítottak ez évben is. Kemény Mór, a ki az intézetnél 31 éven át működik, saját kérelmére nyugdíjba lépett, és a mint értesültünk a hitközség teljes fizetést biztosított a derék tanítónak nyugdíj fejében, noha ennyire igényt nem támaszthatott volna.

10. **Nagyvárad.** Az intézet egy elemi és egy polgári iskolából áll. Az elemi iskolában 4 osztály van 256 fitanulóval, a polgári iskolában pedig szintén 4 osztály 138 tanulóval. Az értesítő a szokásos tudnivalókat tartalmazza és így közli a feldolgozott tananyagot is, mely e kiváló orth. jellegű iskolának működésére fényt vet, különösen, ha a héber tananyagot vesszük szemügyre, Az elemi iskola II. osztályában kezdik a bibliafordítást **בראשית**-től és így folytatják kihagyások nélkül, míg a IV. osztályban Mózes V. könyvének első 3 szidráját végzik, a mellett a liturgia, a héber nyelvtan, valamint Jósua és a Birák könyvének fordítása is szerepel. A polgári iskolában veszik a **ספר דברים**-t az ebben előforduló nevezetesebb **רש** magyarázatok eredeti szöveggel, stb. stb.

11. **Nyitra.** Közli Schwarz Ignác, igazgató-tanító, a ki jelesen szerkesztett jelentésében bő felvilágosítást ad a lefolyt tanévben történekről. A tantestület 9 tagból áll. Az osztályok száma 8, összesen 529 tanulóval. Az első osztályban 193 tanuló 2 teremben. Ez több, mint a mennyit a törvény megenged. Itt egy harmadik párhuzamos osztály megnyitása égető szükség. A statisztikai táblázat szerint az iskolai takarékpénztárba 232 takarító összesen 2668 frt 72 krt tett be, melyből 1049 frt 78 kr kivétellett, a többi megmaradt a takarékpénztárban.

12. **Paks.** Jelinek Márk, tagtársunk folytatólagosan arról értekezik, hogy tanítsuk-e az egy vonalon való szépírást a népiskolában és azon eredményre jut, hogy igenis tanítsuk; de csak az V. és VI. osztályban. A lefolyt 3 iskolai

évről Steinberg Zsigmond tesz rövid jelentést, melyben a legörvendetesebb tény gyanánt regisztrálja, hogy a hitközség évi 100 frtnyi pótlékot szavazott egy-egy tanító részére. Az iskola évi 200 frtnyi szubvencziót nyer az izr. iskolaalapból. A VI. osztályu iskolában 3 tanító működik jeles sikerrel, mit a közölt tananyag, mely ott feldolgoztatott bizonyít.

13. **P o z s o n y** (Primär-főiskola). Buxbaum Henrik értekezése „Olvasókönyveinkről“ nyitja meg az értesítőt. Szerző azt találja, hogy eddig még mindig jó olvasókönyvek hiányában vagyunk; olyan olvasókönyvet kíván a népiskola számára, mely más segédkönyveket sőt a nyelvkönyvet is fölöslegessé tegye. Ilyeneket véleménye szerint csak úgy teremthetünk, ha a közoktatásügyi miniszterium pályadíjat hirdetne. Az évi jelentésből kiemeljük azt, hogy a hitközség tanítóinak fizetésemelést és ötödéves pótlékot engedélyezett. Megemlítendő, hogy a tanítók nyugdíjárulékait is a hitközség fizeti az állami nyugdíjalaphoz, továbbá, hogy a tanítók betegségeik esetén ingyen nyernek orvosi kezelést és orvosságot. A feldolgozott tananyag és óraterv közölve van. Olvasókönyveink be vannak vezetve; a 4 osztályú, 72 tanulóval látogatott iskolában, 4 rendes osztálytanító és egy énektanító van alkalmazva.

14. **S i k l ó s**. Közli Schlesinger Simon, kivel Kellner Ignác tagtársunk működik e négyosztályú vegyesnemű 80 tanuló által látogatott iskolában. A feldolgozott tananyag közölve van és azt mutatja, hogy ez iskola feladatának magaslatán állva, bátran megmérkőzhetik bármely jól szervezett iskolával; pedig nehéz feladat, ha tekintetbe vesszük, hogy egy-egy tanító kénytelen 2 osztályt együtt egy teremben oktatni. Egyesületünk kiadványai mind be vannak vezetve. Roth Áron, a siklósi rabbi, havonként pontosan látogatja meg az iskolát, a mi nem eléggé dicsérendő körülmény, mert R. úr ismert tanügybarát, egyszersmind ritka szakértő is.

15. **S z e g e d**. A szokásos tudnivalókon kívül az értesítő részletesen közli a feldolgozott tananyagot, melyből látható, hogy a vallástani tárgyakra sok gond fordított. Az értesítő élén Unghvári Péter fogorvos „A tanulók fogairól“ értekezik; ezt követi Strasser Antalnak jeles paedagogiai értekezése ezen czim alatt: „Modern nevelési behatások“.

16. **S z é c s é n y**. Közli Szabó Lipót. Az értesítő tartalma inkább helyi érdekű lévén, csak azt regisztráljuk, hogy az iskola öt osztályú két tanítóval és hogy kiadványaink közül a legtöbb be van vezetve. *M.*

I R O D A L O M.

„**Tanítóvilág.**“ Elbeszélések és rajzok. Írták: Illés József és Veszprémi Soma. Ára 60 kr. Kapható Illés Józsefnél, Dohány-utca 81. sz.

A tanítói élet száz meg száz baját és örömét, a tanítók jó tulajdonságait és különösen a kihalófélben lévő régi tanítói nemzedék félszedségeit elbeszélésekben és rajzokban elmondani, illetve leírni, a tanítóság legujabb törekvései közé tartozik. Maga a hivatalos „Néptanítók Lapja“ is nagy előszeretettel kultiválta ezt a genre-t. Az előttünk fekvő könyv is ezt az irányt követi. Írta azt pedig két okleveles tanító, kik mint maguk mondják, legnagyobb sajnálatukra leszorultak e pályáról és a tanítóságnak ígéretföldjét csak messziről láthatták. Innen ered talán, hogy a szerzők könyvük csaknem valamennyi darabjában a dolgot könnyebb oldaláról fogták fel és a komikus részét domborították ki jobban, mi mindenesetre előnyösebb, mint a száraz oktató hang. Egyetlen egy darabjában a műnek (a „Próbaelőadás“ cziműben) festenek a szerzők tulságos drasztikusan, mi ha elmarad, nagyban emeli az elolvasásra érdemes mű becsét. *A. S.*

EGYLETI ÉLET.

Kimutatás az augusztus havi gyűjtés eredményéről.

	Alapító tagsági díj frt	Pártoló tagdíj évenként frt	Adakozás az árva- alpra frt
Dr. Hüvös József, Budapest	—.—	—.—	10.—
Maislis Ferencz gyűjtése: Lamm Mór, Budapest	—.—	—.—	10.—
Lamm Ármin, Budapest ...	—.—	—.—	5.—
Dr. Glosz Ferencz, Budapest adománya	—.—	—.—	1.—
*Győri Adolf által N.-Maroson rendezett tombolával egybekötött gyermekbál tiszta jövedelme	—.—	—.—	115.—
Fejér és Szabó, sécsényi tanítók által rendezett tánc- mulatság jövedelme ...	—.—	—.—	58.—
Izr. hitk., Debreczen	—.—	5.—	—.—
Ungar Benjamin, Ó-Moravicza ...	50 —	—.—	—.—
Izr. hitk., Luki	—.—	—.—	5.—
Fischer Lipót, Luki gyűjtése ...	—.—	—.—	12.95
Özv. Kassovitz Rozália Bpest adománya	—.—	—.—	5.—
Bonyhádi Miksa, Szempcz bárczagyűjtése	—.—	—.—	2.40
* Friedman Márk, Homonna (Böhm) ...	—.—	5.—	—.—
* Leitner Samu, Homonna gyűjtése	—.—	—.—	9.80
Redlich Mór. Boldogasszony gyűjtése	—.—	—.—	6.20
Richtmann Samu, Szentes. gyűjtése	—.—	—.—	4.50
Győri tantestület gyűjtése	—.—	—.—	739.—
Összesen	50.—	10.—	969.35

Ö s s z e g e z é s: Az eddigi gyűjtés eredménye a következő;

Alapítványok czimén	1200	frt — kr.
Évi pártoló tagdíjak ...	348	frt — kr.
Adakozások az árvaalpra	3975	frt 88 kr.

Főösszeg 5523 frt 88 kr.

Helyreigazítások: Az izr. hitk. részéről Karánsebes kimutatott 10 frtból 7 frtot egy névtelen adományozott és csak 3 frt a hitk. adománya. — Wurmfeld Zsigm. (Körmend) helyett értendő Ignác z. — Blau Mór N. Magyar helyett értendő N. Magyar.

1891-ik évi augusztus hóban tagdíjat fizettek:

Pártoló tagok:		Rendes tagok:	
	frt		frt
Izr. stat. quo-hitk. Léva,	5	Wurmfeld Ign., Körmend	2
Vitt Manó, Vác	5	Handelsmann Leó, Szabadka	4
		Kohn Simon, Pusztá Födémes	2
		Klein Jakab, Tasnád	1
		Friedmann József Radosóc, z,	1
		Krausz József, N.-Alád	2
		Rauch Lipót, Csurgó	2
Kemény Mór, Nagy-Kanizsa	2	Fleischmann Adolf, Döbrököz	2
Klein Adolf, Petrovoszellő	2	Öszterreicher Adolf, Szigetvár	2
Pfeiffer Mór, Pápa	2	Schlesinger Béla, Gige	2
Schäffer Lipót, Békés	2		
Weil Nándor, Assakürth	4	Összesen ...	42 frt

Budapest, 1891. ugusztus 30-án

Tolnai J. Béla, egyes. pénztáros.

V E G Y E S E K.

Uj kiadványaink, ugymint: Imakönyv iskolai és házi használatára, magyar nyelvkönyv a népiskola III. osztálya számára, német nyelvkönyv szinte a III. osztály számára már megjelentek és megrendelhetők Singer és Wolfner könyvkereskedésében (VI. Andrassy-ut 10. szám. E három könyvvel az egyesület bebizonyította, hogy a tanítók kivánalmainak meg tudott felelni minden tekintetben és azon meggyőződésben vagyunk, hogy tagtársaink tetszéssel fogadják majd ezen új kiadványainkat is és tömegesen bevezetik iskoláikba. E három könyvnek beható ismertetését a jövő számban fogjuk hozni. *Az elnökség.*

Eljegyzések. Adler Simon kartársunk, a helybeli izr. siketnémák intézetének egyik kiváló tanítója, egyesületünk buzgó választmányi tagja és e lapok szorgalmas munkatársa eljegyezte Schlesinger Sarolta kisasszonyt, Schlesinger Sándor urnak, a helybeli részvénytársaság főhivatalnokának leányát. — Lackner Mór Egerben működő tagtársunknak leányát, Irén kisasszonyt pedig Goldberger Adolf ur Egerben jegyezte el. Fogadják a legőszintébb szerencsekívánatainkat.

Lévai Izor kartársunk, egyesületünknek buzgó választmányi tagja, a ki eddig B.-Topolyán kitűnő sikerekkel működött, a pesti izr. hitközségnél nyert alkalmazást mint hitoktató. Üdvözljük körünkben a hol e derék kartárst a legnagyobb rokonszenvvel fogadjuk.

Hírek a képezdéből. Dr. Bánóczy József, ki betegségéből teljesen föl-épült, ismét átvette a képezde igazgatását. — Dr. Eisler Mátyás a héber nyelv ideigl. tanára rabbinak választatott Kolozsvárott s a múlt hóban nagy ünnepélyességgel installáltatott. Helyébe Dr. Schreiner Márton volt csurgói rabbi neveztetett ki.

Halálozás. Gömöri Ármin kaposvári kartársat súlyos csapás érte. Egyetlen 3 és fél éves nagyreményű Géza nevű fiúcskája m. hó 15-én vörhenyben meghalt. Isten nyugtassa a kicsikét!

תפלות לנעורים. Imádságok a héber szó átellenében levő szó szerinti magy. fordítással 3 kötetben. Szerkesztették: Gömöri Ármin és Sugár Mór, kaposvári zsidó tanítók. Minden egyes kötet ára 30 kr. Tanítók 20% engedményben részesülnek. Kizárólag a szerzőknél megrendelhető.

Erdélyi Lipót, a nyitrai orthodox zsidó hitközségi iskola rendes tanítója egy tanügyi havi folyóiratot indított ezen czim alatt: „Magyar zsidó Népiskola“. Az első szám a következő tartalommal jelent meg: Magyarország zsidó tanítóihoz, iskolaszékeihez és hitközségi elöljáróihoz; Első vallástani lecke; Diesterweg a vallástanítás módszeréről, közli Bányai Jakab; Hitközség és iskola; Könyvismertetés; Levelezés. Egy szerkesztői üzenetben azt tudatja, hogy a legközelebbi számban a lapnak egyesületünkhöz való viszonyát ki fogja fejteni. Addig is üdvözljük tisztelt kartársunkat a publicisztikai téren. Az első szám, mely eléggé élénk és tanulságos, arra a reményre jogosít, hogy hivatásának meg fog felelni. — Az aktuális kérdéstről: a orthodox olvasókönyvekről következőképen nyilatkozik:

„A Gabel-Spitzer-féle olvasókönyvek hithű zsidó iskolák számára vannak szerkesztve. Számot kell vetnünk ezen paedagógiai szemfényvesztéssel, nehogy a magyar zsidó népiskolának levegőjét is megfertőztesse ez a féktelen antisemitismus. Mert ádáz ellensége a zsidónak az, a ki kettészakításán fáradozik. — Alaposan, behatóan és az ügy iránti forró szeretettől áthatva tanulmányoztam át úgy a magyar olvasókönyvet, mint a németet. Az ezekben követett

rendszeréről és annak alkalmazásáról beható tanulmányt folyóiratom második száma fog hozni. Egyelőre csak arra kérem hazám zsidó tanítóit, hogy ősi szent vallásunk és a magyar nemzeti eszmének felvirágzása érdekében óvakodjanak ezeket az olvasókönyveknek csúfolt tákolmányokat az iskolába való bevezetésre ajánlani. Én is zsidó tanító vagyok, az a hitközség is, mely engem szolgálataim fejében díjaz, orth. zsidó hitközség, az én tanítóskodásomat is áthatja őseim istentisztelő szelleme: de épen ezen oknál fogva kerülöm azt az eszeveszett táborot, mely mindenütt, a hol Izraelben még a testvériség fennáll, dúló aknamunkája által romlást, szakadást, visszavonást, átkot törekedik létrehozni. — Bűnt, égbekiáltó bűnt követtek el, a kik ezeknek a könyveknek létesítéséhez hozzájárultak. Bizalmunk azonban szilárd, hogy a hazai zsidó tanítók tapintatosságán és éles látásán hajótörést fog szenvedni ez az újabb merénylet, melyet a több ezer éves zsidóvallás egysége ellen a fanatizált sereg elkövetett. — Lapom kerülni fogja a czivakodást, a botrányt és most sem szólnék ezen a szokatlan hangon, mert az én működésem sem egyeteknek, sem kiadóknak érdekeit nem szolgálja, hanem egyedül a zsidó iskolának felvirágzását célozza; ezt pedig egyedül a nevelés-oktatástudomány hű követése révén érhetjük el; de az ilyen rákfenének az iskola testébe való betéskelése ellen eszközökben nem válogatva kell működni. A zsidó iskola a mi vallásunknak az élelfája; az ehhez vezető utat az ilyen elítélendő cselekedetek által hiressé lett egyének elől el fogjuk állani és miként a Kherubok és a villogó, körülforgó kard fogjuk a Gan Édent, melyben Mózes vallását a zsidó tanítók ápolják, töletek felfogadott írók, megóvni. *Erdélyi Lipót*, a nyitrai orth. zsidó hitk. iskola rendes tanítója.

— **Dr. Munkácsi Bernát**, a pesti izr. hitközség tanfelügyelője, serényen hozzáfogott a vallásoktatás rendezése és emeléséhez. Alig egy éve, hogy hivatalát viseli, máris nagy munkát végzett. Egy terjedelmes füzetben közrebocsátotta az elemi és középiskolai hitoktatást felölelő általános és részletes tantervet, melynek címe: „A pesti izr. hitközség vallásoktatásának egyetemes tanterve és ifjúsági istentiszteletének szabályzata“ kiadja a pesti izr. hitk. Egyelőre az előszóból a következő sorokat emeljük ki: „Bármily sötétek legyenek is a viszonyok, azt hiszem, nincs okunk elcsüggedni. „Még ültethetünk szőlőkereteket Sómron hegyeiben!“ Utóvégre is az emberiség történetében nem egyszer jelentkeznek korok, melyekben az eszméknek erősebb küzdelmét kimerültség, szellemi lethargia váltja föl. Az ilyen elernyedés még nem jelent halált! Bátoríthat törekvéseinkben a zsidóság fejlődésre való rendeltetésének tudata, azon történetének minden időszakában megújuló tanulság, hogy a korok kiváló szellemi vívmányai vallásos gondolkodása tökéletesbülésének tényezőivé válnak. Mindenesetre az a fődolog, hogy magunk legyünk mindenelőtt tisztában azzal, hogy mit akarunk s ha teljes világosságban áll előttünk feladatunk, teljesítsük azt egész energiával, következetességgel, lehető legterjedelmesebb alapon és körben. Ez irányban kíván első kísérleti lépésül szolgálni vallásoktatásunknak jelen egyetemes, azaz annak összes ágaira kiterjedő, ezeket egymással összefüggésbe hozó s egységes szellemű tanterve.“

SZERKESZTŐI POSTA

Richtmann Samu úr Szentés. Ön föl van háborodva, hogy Gabel egyesületünket, a „köznevelődés eme fontos tényezőjét“ kliknek nevezi. Ha Gabel, egy 25 év óta fennálló egyesületet, mely a magyar zsidó tanítóságnak zömét és az ország zsidó intelligenciájának nagy részét magába foglalja, mely ezeket meg ezeket fordított tanítók és özvegyek segélyezésére, felekezeti iskolák számára kitűnő tankönyveket kiadott, a tanítók véglegesítése körül tagadhatatlan érdemeket szerzett stb. stb. „kliknek“ nevez, az egyszerűen nevetséges. Minek minősítsük azonban azt, hogy egy felekezete és hivatása iránt lelkesülő tanítóra községet és papot zudítani akar azért, hogy a vallási pártviszályt erőnek erejével az iskolába is be akarják hurcolni? Ez nem hithűség, hanem pogányság. Szerencsére község és pap sokkal felvilágosodtabb, semimint Gabel denuncziácziójára ügyet vetne. — **W. J. P.** Őszintén sajnáljuk, hogy megelőztetett.

Az új iskolai év alkalmából bátorkodom az ig. t. rabbi és tanító urak b. figyelmébe ajánlani:

KELETI (Knopfler) SÁNDOR

ראשי התפלות

— Főbb héber imák —

a héber szó átellenében levő magy. fordítással. Gyakorlati kézikönyv az imák fordításának az iskolában és otthon való gyors begyakorlására. **Három részben.** Egy-egy rész ára kötve 30 kr.

- I. Rész. A hétköznapi főbb imák. Különféle áldások. A hétköznapi nyilvános istentiszteletre vonatkozó imákból. **Második javított kiadás.**
- II. Rész. A hétköznapi főbb imák folytatása és a szombati főbb imák. A hétköznapi és szombati nyilvános istentisztelet.
- III. Az ujholdi és a többi félünnepek, a böjt- és ünnepnapok főbb imái, kapcsolatban az ujholdi és a többi félünnepek, a böjtnapok, ünnepek, liturgiai tudnivalók, parancsolatok és szertartások ismertetésével. A népisk. felső osztályai, valamint a polg. és középisk. alsó osztályai számára.

Ezen, már sok tekintélyes iskolában bevezetett gyakorlati kézikönyv arra szolgál, hogy a tanulók az iskolában előadott imák fordítását, mely e könyvben **a héber szó átellenében** van, otthon önmagok is minden nehézség nélkül begyakorolhassák. A bírálatok, melyek e munkáról megjelentek, mind kiemelték annak kiváló használhatóságát. A könyv nagyobb terjedése céljából a t. megrendelőket megfelelő árleengedésben részesítem. Bevezetés esetén szívesen szolgálok szegény tanulók részére ingyenpéldányokkal.

Bárhol hirdetett és bárki kiadásában megjelent könyv és tanszer nálam is egy és ugyanazon áron és ugyanazon kedvező feltételek mellett kapható.
S.-A.-Ujhely, 1891. aug. 28-án.

Lövy Adolf, a m. kir. egyetemi nyomda által kiadott s az állam tulajdonát képező összes tankönyvek és tanszk. **főbizományosa.**

A közeledő új iskolai év alkalmából bátorkodom az ig. n. t. szaktanítói kar becses figyelmébe ajánlani: **Klauber János**

Héber hangoztató- és olvasókönyv 4-ik átdolgozott kiadását.

Ára kötve 20 krajczár.

Bevezetés esetén szívesen szolgálok szegény tanulók részére megfelelő ingyenpéldányokkal.

Scheiber József,
könyvkereskedése Kecskemét.

Füredi-féle magyar MACHZOR-KIADÁSOK.

Alulírott könyvkereskedő cég, mely több, mint *egy évszázadon* keresztül áll fenn és az egyedüli könyvárus, ki héber-magyar könyvek kiadására vállalkozik, már 1883-ban adta ki az „**Első Magyar Machzor**“-t. A remek fordítást **Füredi Ignác** képzőtanár, országos nevű író és a héber-magyar irodalomnak hangyaszorgalmú, fáradhatlan művelője végezte.

Az általános elismerés és tetszés, melyben ez első Machzor-kiadásunk részesült*) a kiadót „**Teljes Magyar Machzor**“ kiadására buzdítja, mely ugyancsak Füredi fordításával 1889-ben indult meg és folyó évi május hóban befejeztetett *kilencz* kötetben.

A mondottak szerint tehát a Füredi-féle Machzorból kétféle kiadás jelent meg, ugymint: *a*) egy kisebb (szemelvényes) kiadás **3** kötetben, olyan terjedelemben, mint a bécsi Mannheimer-féle Machzor, *b*) egy nagyobb „**teljes**“ kiadás **9** kötetben, melyben az összes פיוטים és יוצרות megvannak és ennél fogva a legskrupulozusabb orthodox hitközségben is használható.

Mind a két kiadásból külön-külön kaphatók ugy a נוראים-*ra*, mint a שלש רגלים-*ra* szóló részek.

A mily mértékben Füredi tanár egy minden ízében jeles Machzor fordítást igyekezett nyújtani, ugyanoly mértékben szándékozik az alulírt könyvkiadó a műnek külső kiállítása által azt szemrevalóvá is tenni. Költségeket nem kímélve, a Machzort új betűvel szedette és szatinált finom papírra nyomatta. A kötés stilszerű és izléses ugy, hogy a Machzor külalakja is megfeleljen a minden tekintetben szép tartalomnak.

Alulírt cég mindazonáltal nagyon mérsékelt árakat fog szabni, hogy a mű így minél szélesebb körben teljesítse vallásos és hazafias hivatását.

A könyvkereskedő, a rabbi, előljáró és kántor urakat, ugyszintén mindazokat, kik a héber-magyar irodalom iránt érdeklődnek, az alulírt könyvkiadó cég teljes tisztelettel kéri, hogy ez ismertetést körükben terjeszteni és a hazafias mesterműnek sikerét biztosítani sziveskedjenek.

Löwy M. E. fia

könyvkereskedése

Budapest, király-utca 1.

*) Ha mindama elismerő szakvéleményeket, melyeket *Füredi tanár* ur e Machzor megjelenésekor országos nevű rabbiktól özőnével kapott, közölni akarnók, bizvást még egy tizedik kötettel pótolhatnók a már megjelent 9 részt. Legközelebb azonban, ha csak szűk kivonatban s, közölni fogjuk nagy részüket. A kiadó.

KOHN ARNOLD

SIRKŐ RAKTÁRA

V., váczi körút 14. sz. (az Andrássy-úttal szemben)

ajánlkozik mindennemű **siremlékek** elkészítésére. — A cégnek 16 évi fennállása alatt szerzett jó hirneve kezeskedik arról, hogy a t. cz. megrendelő közönségnek ugy kivitelre, valamint jutányos árra nézve meg bir felelni.

Az üzlet szombaton és ünnepnapokon zárva van.

IFJ. NÁGEL OTTÓ

könyvkereskedésében

megjelent és kapható, **BUDAPESTEN, Múzeum-
körút, a nemzeti színház bérházában.**

חומת המשקש *Hittani hármaskönyv*, nép-, polgári- és közép-iskolai zsidó tanulók számára. **I. kötet népiskolák használatára** szerkesztette *Dr. Zsengeri Samu*. Negyedik javított, bővített s Palaestina térképével és földrajzi vázlatával megtöltött kiadás. Ára kemény kötésben 30 kr.
II. kötet, polgári és középiskolák használatára. Második javított és bővített kiadás. Ára kemény kötésben 50 kr.

תורת המקרא (Thoráth Hamikrá) *Héber ABC-és olvasókönyv* írta *Dr. Zsengeri Samu*. Ára keménykötésben..... 16 kr.

חנוד בר מצוה *Barmiczva oktatás* izr. tanítók és tanulók számára. A Barmiczva előkészítésre szükséges szabályok és tantételek, Barmiczva és iskolai beszédek, valamint családi ünnepélyekre való üdvözlések. Szerk. *Dr. Zsengeri Samu*. Ára kemény kötésben 50 kr.

Zsidó Hit- és erkölcstan. Középiskolák számára írta *Halász Nándor*, I. rész, ára 70 kr., II. rész, ára 50 kr.

Zsidó Hittani katekizmus polgári és felsőbb leányiskolák számára, írta *Halász Nándor*. Második kiadás. I. rész, ára 30 kr., II. rész, ára 25 kr., III. rész, ára 35 kr., IV. rész, ára 35 kr.

Zsidó Hittani katekizmus polgári és hasonló fokú fiúiskolák részére írta *Halász Nándor*. Ára: I. rész, 36 kr., II. rész, 30 kr., III. rész 35 kr., IV. r. 45 kr.

Gáspár Ignác. Elemi földrajz. Számos képpel. I. rész. A népiskolák III. és IV. osztálya számára. Ára kemény kötésben 24 kr., II. rész, a népiskolák V. és VI. osztálya számára. Ára kemény kötésben 32 kr.
Általánosan engedélyezve a m. kir. közokt. miniszterium 17,358/88. számú rendeletével.

Gáspár Ignác Első oktatás a földrajzban. A népiskolák középosztályai számára. 62 képpel. Tizenkettedik javított kiadás. Ára kemény kötéssel — 32 térképpel 44 kr

Általánosan engedélyezve a magy. kir. közokt. miniszterium 17,358/88. számú rendeletével.

Barna J. Népiskolai földrajz. Második javított kiadás. I. rész a IV. osztály számára 20. II. rész az V. oszt. számára 20. III. rész a VI. oszt. számára 20 kr.

Gáspár J. Kis földrajz falusi iskolák számára. Ára 16 kr

Gáspár Ign. Népiskolai számtan a II. osztály számára. Ára 16 ko.

Füredi Ignác. Számtani példatár a népiskolák számára magyarázó jegyzetekkel és megoldásokkal.

A népiskolai 2. osztály számára 5. kiadás. Kemény kötésben. Ára 20 kr.

A népiskolai 3. osztály számára 5. kiadás. Kemény kötésben. Ára 20 kr.

A népiskolai 4. osztály számára 3 kiadás. Kemény kötésben Ára 24 kr.

A népiskolai 5. és 6. osztály számára 2. kiadás. Ára 32 kr.

Barna J. Magyarország története az újabb miniszteri tanterv alapján népiskolák használatára Hatodik kiadás. Ára vászonkötésben 30 kr

A m. k. vallás-és közokt. miniszterium 21452. sz. a. általánosan engedélyezve:

Virág József és Walter Károly Számtani gyakorlókönyv a népiskolák számára. I. rész 15., II. rész 20, III. rész 20, IV. rész ára 40 kr.

Udvardy Gyula. Magyarok története életrajzi irányban. Izr. elemi iskolák V. oszt. számára. Második javított kiadás. Ára 30 kr.

Barna J. Magyarország története párhuzamosan alkotmányunk vázlatával és a főbb világesemények függelékével, népiskolák használatára. Ötödik kiadás ára keménykötésben 30 kr.

- Kugler J. Irályképző** alsófoku ipariskolák használatára I. fele —.50, II. fele —.50, Általánosan engedélyezve a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium 44412/1890. számú rendeletével.
- Erdős Miksa. Elemi természetrajz** a népiskolák felsőbb osztályai számára. 75 képpel. Keménykötésben. Ára —.40 kr.
- Ruttkay Sándor. Egészségi, erkölcsi és illemszabályok** IV. kiadás, ára —.06 kr.
E könyvecske a m. kir. közokt. miniszterium 12,052/1888. számú rendeletével és a főváros tanácsának 17,696/1887. számú rendeletével az ország és főváros összes népiskolai növendékeinek megvételre ajánlva lett.
- Horváth és Juhász. Módszeres tornatanítás** I. rész, népiskolai tornagyakorlatok, ára —.40
- Schwarz M. Az egyenletek megfejtése népszerű modorban** a népiskolák V. és VI. osztályai és polgári iskolák számára, ára —.40
- Dr. Ploetz Károly. Elemi francia nyelvtan**, a 33. kiadás után átdolgozta Nagy Lajos. I. rész. Második kiadás. Ára kemény kötésben —.44
II. rész. Második kiadás. Ára kemény kötésben —.44
Mind a két rész egy kötetben, kemény kötésben, ára —.80
Általánosan engedélyezve a m. kir. közokt. miniszterium 17,358/88. sz. rendeletével.
- Dr. Ploetz Károly. Syllabaire française.** A francia nyelvtanítás első foka. A tizenhetedik kiadás szerint magyar nyelvre átdolgozta Nagy Lajos. Ára kemény kötésben —.50
- Dr. Ploetz Károly. Conjugaison française.** Második fokozat a francia nyelvtanításra, olvasókönyvvel és szótárral szerkesztve. Az eredeti 12. kiadás után magyar nyelvre átdolgozta Kubinyi F. A. Ára kemény kötésben —.80
- Dr. Ahn Ferencz.** Gyakorlati tanfolyam a német nyelv gyors és könnyű megtanulására. Az eredeti nyomán írta Nagy Lajos. I. rész 7-ik kiadás ára kemény kötésben —.40
II. rész harmadik javított kiadás ára kemény kötésben —.40
Mind a két rész egy kötetben —.80
- Dr. Zsengeri S. Irálytan** alsófoku ipariskolák számára. Engedélyezett a m. kir. vallás- és közokt. miniszter 1890/13,450. sz. rendeletével. Ára kemény kötésben —.40
- Szabó Endre. A kézimunka tanítása a népiskolában.** Második javított kiadás. Ára —.72
- Flesch M. Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben**, I. Theil für die unteren Klasse der Volksschule. Ára —.30
II. Theil für die oberen Klassen d. Volksschule. Ára —.30

Ezen jeles tankönyvek oly iskolákban való bevezetése, a hol azok eddig használatban nem voltak, főtörekvésem lévén, e cél elérésé e kívánatra, *mutatvány-példányokat* szívesen küldök ingyen és bérmentve. Az itt elősoroltakon kívül *valamennyi* iskolakönyv általam beszerezhető, a tankönyvszükséget szállítására ugyanazon feltételek mellett készségesen ajánlkozom, mint a melyek bármelyik más kiadó részéről nyújthatnak.

תנוך מקרא

Héber ABC gyakorlat utján szerkesztették **Berger J. Lipót**, III., Lajos-utca 135. és **Kaufmann József**, VI., Csengery-utca 59. fővárosi hitoklatók.

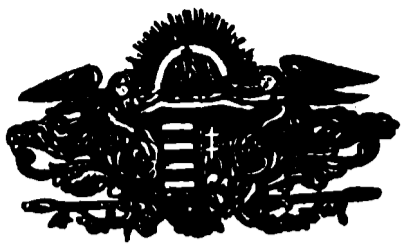
 Ára kötve csak 16 kr.

a melyből 1 kr. a létesülő orsz. izr. tanítók árvaház alapjáé.

Igy már a lefolyt (első) tanévben **4 frt 60 krt** hozott e célra. Megrendelhető a szerkesztők és tulajdonosoknál.

LAMPEL RÓBERT

csász. és kir. udvari
könyvkereskedés kiadásában

WODIANER F. ÉS FIAI

Budapesten,
Andrássy-út 21. sz. a.

megjelent és a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által
általánosan engedélyezett tankönyvek.

		A miniszteri engedély. szám.
Magyar Abc és olvasókönyv , szerk. Gööz-Schön-Trájtler, ára kötve	20 kr.	16,163—1890
Fali olvasótáblák hozzá (13 írott, 13 nyomtatott tábla), ára	3 frt	16,163—1890
Magyar Abc és olvasókönyv , szerk. Faludi-Szép, ára kötve... ..	20 kr.	17,358—1888
Magyar nemzeti olvasókönyv , szerk. Gööz-Schön-Trájtler, a II. oszt. számára kötve 30 kr., a III. oszt. számára kötve 36 kr., a IV. oszt. számára kötve 40 kr., az V—VI. oszt. számára kötve	62 kr.	4,954—1890
Magyar nyelvtani kézikönyv , írta Belicza József, I. rész, a 2-ik oszt. számára kötve 18 kr., II. rész a 3-ik oszt. számára kötve 24 kr., III. rész a 4-ik oszt. számára kötve 24 kr., IV. rész az 5—6-ik oszt. számára kötve	44 kr.	19,906—1891
Kis magyar nyelvtan , szerk. Erényi-Balassa, kötve	30 kr.	19,444—1890
Magyar Nyelvtan , osztatlan népisk. szám. Vargyas Endrétől kötve	20 kr.	43,855—1889
Német Abc és olvasókönyv , szerk. Faludi és Szép, I. rész kötve...	32 kr.	17,358—1888
Német olvasókönyv , szerk. Faludi és Szép, II. rész kötve	40 kr.	17,358—1888
III. rész kötve	48 kr.	
Lesebuch für Volksschulen , szerk. Hetzel S., I. rész kötve 20 kr., II. rész kötve 28 kr., III. rész kötve	33 kr.	
Deutsche Sprachlehre , írta Langraf M., I. r. kötve 36 kr., II. rész kötve	36 kr.	19,906—1891
Elementar Sprachbüchlein , írta Hetzel S., kötve... ..	30 kr.	
Német nyelvtan , gyakorlati föladatakkal, kötve	40 kr.	7,908—1890
Német nyelvgyakorló , írta Spitzer L., kötve	30 kr.	6,527—1890
Számvetési gyakorlókönyv , szerk. Faludi János, I. r. a 2-ik oszt. sz. kötve 15 kr., II. rész a 3-ik oszt. számára kötve 18 kr., III. rész a 4-ik oszt. számára kötve	20 kr.	14,539—1889
Földrajz , írta dr. Brózik Károly, a IV. oszt. szám. kötve 20 kr., az V. oszt. szám. kötve 30 kr. a VI. oszt. szám. kötve	20 kr.	17,358—1888
*† Első okt. a földrajzban , írta Kuttner S., átd. Suppán és Lauko kötve	30 kr.	3,973—1890
† Földrajz , osztatlan népiskolák számára, Vargyas Endrétől, kötve	20 kr.	14,539—1889
* Földrajz , írták Mártonffy és Pechány, a IV. oszt. számára kötve	24 kr.	21,456—1890
az V—VI ik oszt. számára kötve... ..	36 kr.	
Magyarország térképe , megyei beosztással, Hatsek I.-től	20 kr.	17,358—1888
Magyarország egyes megyéinek térképe , Hatsek I.-től egy-egy 15 v.	20 kr.	14,596—1879
Kis atlasz , Lange és dr. Cherventől, ára	40 kr.	20,477—1891
*† Első oktatás a magyarok történetében , írta Kuttner S., átdolg. Suppán és Lauko, kötve	30 kr.	20,281—1891
† A magyarok története , osztatlan népisk. szám. Vargyas E.-től, kötve	20 kr.	7,487—1890
* Magyar alkotmánytan , írta dr. Csiky Kálmán, kötve... ..	24 kr.	42,931—1889
* Rövid alkotmánytan , írta Mayer Miksa, ára... ..	16 kr.	21,407—1891
Természetrájsz , írta Báthory Nándor, kötve	40 kr.	6,326—1890
* Első oktatás a természetrájszban , írta Kuttner S., átdolg. Suppán és Kozocsa, kötve	40 kr.	14,539—1889
Természetrájsz , írta Sudy K. János, kötve	40 kr.	
*† Természetrájsz , osztatlan népisk. szám., Vargyas Endrétől, kötve ...	20 kr.	7,487—1890
Gazdasági és kertészeti füzetek , Dobóczky Lajostól, I. és II. füzet a fiu isk. számára. III. és IV. füzet a leány isk. számára egy-egy füzet kötve	20 kr.	49,933—1890 11,662—1890 20,290—1891 4,068—1888
* Egészségtan , írták dr. Csapody és dr. Gerlóczy, kötve	24 kr.	20,296—1891
Természettan , a kémia elemeivel, írta Heller Ág., kötve... ..	40 kr.	15,354—1890
* Természettan , a vegytan elemeivel, írta Kuttner S., átd. Suppán, kötve	36 kr.	20,281—1891
Természettan , írta Vargyas Endre, kötve	24 kr.	55,050—1890
Énektani példatár , szerk. Hortobágyi, Könyves és Szabó I. füzet 10 kr., II. füzet 15 kr., III. füzet 18 kr., IV. füzet 20 kr., V. füzet... ..	30 kr.	21,888—1891
Szépírási minták , Vajda Páltól, magy. írás 15 kr., magy.-német írás	20 kr.	25,924—1889

A *-gal megjelöltek német nyelven is, a †-tel megjelöltek pedig tót nyelven is kaphatók.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedése,

az orsz. izr. tanítóegyesület kiadója

BUDAPEST, Andrásy-ut 10. szám.

Elemi iskolai könyvek jegyzéke osztályok szerint csoportosítva

I. osztály.

Müller Adolf, Magyar ABC és olvasókönyv (az izr. tan.-egy. kiadványa)	20 kr.
Müller Adolf, Héber ABC és olvasókönyv bekötve	20 "
Herzog Emil, Német ABC és olvasókönyv (az izr. tan.-egy. kiadványa)	20 "

II. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	32 kr.
Hoffmann, magyar nyelvtan bekötve (" " " ")	15 "
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	32 "
" Deutsches Sprachbuch II. (Az izr. tan. egyes. kiadv.)	20 "
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv (magy. ajku isk. számára ...)	40 "
Mózes I. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tan.-egy. kiadványa)	40 "
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40 "
Schwarz Mór, számtani gyakorlókönyv II. oszt. számára bekötve	20 "
Hóos, Dalkönyvecske 1. füzet	15 "
Major Gy., Énekkönyv zsidó iskolák számára 1. füzet	20 "

III. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	36 kr.
Hoffmann M., Magyar nyelvtan bekötve. Sajtó alatt	...
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve (magy. ajku isk. számára)	40 "
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	36 "
" Deutsches Sprachbuch III. Sajtó alatt (" ")	...
Mózes II. könyve, magyar fordítással bekötve	40 "
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	40 "
Lakits—Neiger—Kiss Áron, földrajz bekötve	30 "
Mayer—Marki, Történelem bekötve	30 "
Schwarz, számtani gyakorlókönyv bekötve	24 "
Gönczy—Kugotovicz, (az illető) megye térképe	30 "
Hátsek, Magyarország kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 "
Hátsek, Pestmegye és Budapest és környékének térképe	30 "
Hóos, Dalkönyvecske 1. füzet	15 "
Major Gy., Énekkönyv zsidó iskolák számára 1. füzet	20 "

IV. osztály.

Radó, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.
Komáromy, magyar nyelvtan bekötve	20 "
Mendl, Német olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 "
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	40 "
Mózes III. és IV. könyve, (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	80 "
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	40 "
Lakits—Neiger—Kiss Áron, földrajz bekötve	30 "
Mayer—Márki, Történelem bekötve	30 "
Schwarz, számtani gyakorlatkönyv bekötve	24 "
Orbók, Egészségtan bekötve	20 "
Hátsek, Magyarország isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 "
Hátsek, az osztr.-magy. mon. isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	20 "
Hóos, Dalkönyvecske 2. füzet	15 "
Major Gy., Énekkönyv zsidó iskolák számára 2. füzet	20 "

V. és VI. osztály.

Radó, Magy. olv. (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.	Füredi, Világtörténet	40 "
Mendl, deutsches Lesebuch bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	65 kr.	Schwarz, számt. gyakorl. bek.	36 "
Hoffmann, német nyelvt. gyakorlókönyv bekötve	40 kr.	Ertl H., Természetr. kötet	32 "
Mózes öt könyve, bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadv.)	40 kr. 2 frt	Irmey-Baló, Alkotmányt. kötet	20 "
Imakönyv, (az izr. tan.-egy. kiadványa) bekötve	40 kr.	Pollák K., Elemi mértan	24 "
Lakits—Neiger—Kiss Áron, Földrajz bekötve	40 kr.	Hóos, Dalkönyvecske 2. füzet	15 "
Mayer—Márki, Történ. bek.	30 "	Major Gy., Énekkönyv zsidó iskolák számára. 2. füzet	20 kr.
		Orbók, Egészségtan bekötve	2 "
		Hátsek, Magyarország térképe	20 "
		Hátsek, az osztr.-magy. mon. isk. kézi-térk. (Singer és Wolfner kiad.)	20 kr

Bevezetés czéjából mutatványpéldányt megkeresésre szivesen küldünk.

Könyvkereskedésünkben kapható minden bárhol és bárki által hirdetett iskolai és tankönyv.

Schlesinger Ignác nyomdája, Budapest, Rostély-utca (Károly-kaszárnya).

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára